

Найденко О.Є.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри митної справи

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Карпова В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри митної справи

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Naidenko Oleksii

Candidate of Economics Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of the Department of Customs
Simon Kusnets Kharkiv National University of Economics

Karpova Vlada

Candidate of Economics Sciences,
Senior Lecturer at the Department of the Department of Customs
Simon Kusnets Kharkiv National University of Economics

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ОПОДАТКУВАННЯ СІМЕЙНИХ ДОХОДІВ

Найденко О.Є., Карпова В.В. Обґрунтування переваг та недоліків оподаткування сімейних доходів.

У статті розглянуто сутність та зміст оподаткування сімейних доходів. Виокремлено елементи сімейного оподаткування. Проаналізовано моделі сімейного оподаткування та визначено їхні переваги та недоліки. Розглянуто методики оподаткування членів подружжя у зарубіжних країнах: спільні доходи та окремі доходи. Досліджено підходи до встановлення елементів сімейного оподаткування в різних країнах світу. На підставі проведеного аналізу сімейного оподаткування обґрунтовано основні характерні риси, притаманні системі сімейного оподаткування в зарубіжних країнах. Доведено, що найбільш доцільною моделлю сімейного оподаткування в Україні буде французька модель, яка передбачає застосування сімейних коефіцієнтів залежно від кількості дітей. Проаналізовано основні переваги і ризики впровадження системи сімейного оподаткування та визначено, що така система оподаткування має забезпечувати паритет інтересів держави (щодо наповнення бюджету) та платників податків (щодо застосування податкових пільг під час оподаткування доходів сімей).

Ключові слова: сімейне оподаткування, моделі сімейного оподаткування, методи сімейного оподаткування, податок на доходи фізичних осіб, сімейні коефіцієнти, податкові класи.

Naidenko Oleksii, Karpova Vlada. Justification of the advantages and disadvantages of taxing family income.

The essence and content of family income taxation are considered. Elements of family taxation are singled out. Family tax models are analyzed and their advantages and disadvantages are identified. Methods of taxation of spouses in foreign countries are considered: joint incomes and separate incomes. Approaches to the establishment of elements of family taxation in different countries of the world are studied. Based on the analysis of family taxation, the main characteristics of the family taxation system in foreign countries are substantiated. It is proved that the most appropriate model of family taxation in Ukraine will be the French model, which provides for the use of family coefficients depending on the number of children. The main advantages and risks of implementing a family taxation system are analyzed. The main advantages of the family taxation system are: different approach to the subject of taxation: different categories or classes of taxpayers; the presence of a tax-free minimum for family income allows to implement the principle of social justice of taxation; the ability to choose a joint or separate declaration of income allows taxpayers to choose the best option for taxation; opportunity for each family member to enjoy tax benefits; application of coefficients to the income of family members; revision of the non-taxable minimum income of citizens in connection with inflation; real implementation of the principle of social justice through family taxation. The disadvantages of family taxation are: difficulties in controlling the real income of individuals; possible problems in tax administration by regulatory authorities, as different classes of taxpayers will be introduced and a non-taxable minimum and scale of tax rates will be established; budget losses in case of transfer of persons to the family taxation system; the need to substantiate the amount of the non-taxable minimum income of citizens and the rates of personal income tax on family income. It is determined that the family taxation system should ensure parity of interests of the state (regarding the filling of the budget) and taxpayers (regarding the application of tax benefits in the taxation of family income).

Key words: family taxation, family taxation models, family taxation methods, personal income tax, family coefficients, tax classes.

Постановка проблеми. Важливим складником податкових надходжень доходів бюджету є податок на доходи фізичних осіб. В Україні завдяки податку на доходи фізичних осіб забезпечується понад 20% податкових надходжень до Зведеного бюджету України. Але існуюча система оподаткування доходів фізичних осіб в Україні суттєво відрізняється від практики оподаткування більшості країн ЄС. Це в тому числі стосується відсутності в Україні підходів до оподаткування доходів фізичних осіб залежно від їхнього сімейного стану. Кожен платник податків виконує свій персональний податковий обов'язок, сплачуючи суму податкового зобов'язання за різними податками та зборами. При цьому не забезпечується реалізація принципу соціальної справедливості оподаткування, оскільки чинна система оподаткування не враховує платоспроможність платників податків, а лише у деяких випадках передбачає податкові пільги для одиноких платників податків (податок на доходи фізичних осіб), осіб, які мають дітей (податок на доходи фізичних осіб, податок на майно). Але зовсім відсутнє законодавче регламентування можливості сімейного оподаткування, яка в деяких випадках може вплинути на податкові надходження до бюджету.

Світовий досвід індивідуального прибуткового оподаткування доводить необхідність приділення уваги такому виду оподаткування, як сімейне оподаткування. У провідних країнах світу практика сімейного оподаткування (Німеччина, Франція, США, Ірландія та ін.) законодавчо закріплена та має широке застосування, що дає змогу більш повною мірою реалізувати соціальну справедливість в оподаткуванні.

Суть і зміст сімейного оподаткування полягає у тому, що сім'я розглядається як єдина економічна спільнота із загальними доходами і витратами, тому під час оподаткування сім'ї повинна враховуватися її фактична здатність до сплати податків. Метою такого правового регулювання є створення додаткового захисту прав сім'ї порівняно із самотніми громадянами в процесі виконання ними податкового обов'язку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сімейного оподаткування розглядалися такими науковцями, як: Р. Волощук [1], С. Юрій [2], Л. Райнова [3], П. Бечко [4], Л. Задорожня [5], В. Іванюк [6], А. James [7], М. Pavlova [8], А. Carlson [9], Р. Aaps and R. Rees [10], А. Arnstein Aassve, М.-G. Pazienza, С. Rapallini [11].

На думку Р. Волощука [1, с. 596], «під час формування податкових відносин в Україні спостерігається певна несправедливість, яка полягає у формальному підході до соціального статусу платника, що не бере до уваги його об'єктивний стан».

Л. Райнова [3, с. 133] вважає, що перспективним у сучасних умовах для України буде впровадження оподаткування сімейних доходів для забезпечення справедливості оподаткування.

П. Бечко та ін. вважають [4, с. 460] «поетапне запровадження системи сімейного оподаткування одним із пріоритетних напрямів посилення соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні».

На думку В. Іванюка [6, с. 54], можливе запровадження сімейного оподаткування має супроводжуватися введенням неоподаткованого мінімуму доходів сім'ї.

Разом із тим у роботах науковців не повною мірою обґрунтовано переваги та недоліки впровадження оподаткування сімейних доходів в Україні.

Формулювання завдання дослідження. З урахуванням відсутності законодавчих норм щодо оподаткування сімейних доходів в Україні важливим аспектом дослідження має стати аналіз зарубіжного досвіду щодо оподаткування сімейних доходів. Тому мета статті – обґрунтування переваг та недоліків оподаткування сімейних доходів на основі аналізу світового досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика індивідуального прибуткового оподаткування в країнах світу дає змогу виокремити такі елементи сімейного оподаткування [1; 10; 13; 15; 16]:

1) податковим законодавством визначено поняття «сім'я» для цілей оподаткування. Під сім'єю можуть розумітися подружжя, яке перебуває у дійсному шлюбі (Німеччина), або чоловік і жінка та їхні неповнолітні або недієздатні діти (Франція, Португалія, Іспанія), або самотні/розведені громадяни, які мають залежних родичів і визнані «головою сім'ї» (США);

2) для цілей обчислення оподаткованого доходу сім'ї всі доходи, витрати та пільги об'єднуються. Причому навіть якщо один із подружжя не працює, то всі належні йому податкові пільги враховуються під час обчислення загального оподаткованого доходу;

3) для обчислення податку на доходи фізичних осіб, що підлягає сплаті сім'єю, як правило, застосовується або спеціальна шкала податку, або спеціальний спосіб розрахунку з метою обліку фактичної здатності кожного платника податків – члена сім'ї сплачувати податок;

4) подружжя, які вибрали спільне сімейне оподаткування, несуть зазвичай солідарну відповідальність за всю суму податку, обчислену із загального оподаткованого доходу.

Виділяють дві основні моделі спільного оподаткування доходів домогосподарств, які використовуються у західних країнах [11; 13; 15]:

1. традиційну (реалізується у США і Німеччині), за якої застосовується спільне декларування доходів подружжя, а розмір домогосподарства враховується під час отримання податкових кредитів і податкових пільг. Така модель не передбачає застосування коефіцієнтів та значною мірою буде реалізовуватися завдяки зниженню бази оподаткування за рахунок податкових кредитів або вирахувань. З іншого боку, подружжя за такою моделлю має право вибору щодо подання спільної чи окремої декларації, що може дати змогу вибрати найбільш оптимальний варіант оподаткування [1; 4]. Разом із тим виникає проблема щодо застосування до кожного з членів подружжя податкового кредиту або вирахування (наприклад, за навчання) у разі подання окремої податкової декларації;

2. французьку – являє собою безпосередньо оподаткування доходів сім'ї, при цьому загальний дохід сім'ї ділиться на коефіцієнт, який різниться залежно від розміру домогосподарства [12]. Така модель передбачає застосування п'яти коефіцієнтів для коригування оподаткованого доходу сім'ї (від 1 до 3). Спільний дохід сім'ї коригується на відповідний коефіцієнт (залежно від категорії платників податку), що дає змогу знижувати базу оподаткування для сім'ї. Окрім того, можуть бути застосовані податкові вирахування, які зменшують базу оподаткування податком.

Перевагою французької моделі є зменшення податкового навантаження залежно від кількості дітей платника податку. Але, з іншого боку, у платників податку немає права вибору щодо подання окремої декларації.

У роботі [1] виділяється ще й іспанська модель, яка передбачає, що платники податків, які є сімейною одиницею, мають право подавати індивідуальну або спільну декларацію за своїм вибором.

У теорії оподаткування виділяють декілька підходів до оподаткування членів подружжя [13]:

роздільне (індивідуальне) оподаткування доходів кожного члена подружжя;

оподаткування сукупного доходу подружжя;

надання подружжю можливості вибирати між роздільним оподаткуванням їхніх доходів та оподаткуванням сукупного доходу.

За роздільного оподаткування враховується факт об'єднання та вирівнювання доходів у межах сім'ї, їх спільне використання. Оподаткування з використанням зазначеного методу найбільшою мірою відповідає принципу платоспроможності, оскільки враховує, що у сім'ї з одним працюючим одержувач доходів є єдиною особою, яка несе всі витрати на її утримання, унаслідок чого його податкостроможність зменшується, а тому він повинен сплачувати менший податок, аніж отримувач аналогічного доходу в сім'ї з двома працюючими, або як самотній громадянин із таким само доходом. У цьому разі право на податкові пільги матиме особа, яка має дохід [3; 4].

Метод оподаткування сукупного сімейного доходу враховує лише факт об'єднання доходів подружжя, проте ігнорує їх вирівнювання у межах сім'ї. Окрім того, він також значно менше відповідає і принципу платоспроможності, оскільки, незважаючи на більш низький рівень платоспроможності одного з членів подружжя у сім'ях з одним працюючим, забезпечує останнім рівень оподаткування, відповідний тому, що застосовується до самотніх громадян або сімей із двома працюючими за того ж самого рівня оподатковуваних доходів. За роздільного оподаткування доходів подружжя не враховуються наявність укладеного шлюбу, об'єднання та вирівнювання доходів. Також цей метод не передбачає надання податкових пільг сім'ям, у яких лише один із членів подружжя отримує доходи [1; 4].

У табл. 1 наведено систематизовані дані щодо підходів до сімейного оподаткування в країнах ЄС.

Розглянемо практику оподаткування сімейних доходів у деяких країнах.

Особливістю оподаткування доходів фізичних осіб у США є те, що платникам податків присвоюються п'ять видів деклараційного статусу [17; 18]: особа, яка не перебуває у шлюбі; подружжя пара, що заповнює спільну декларацію; подружжя, що подають окремі декларації; голова сім'ї – особа, яка не перебуває у шлюбі; вдови (вдівці) з дітьми. Ставки індивідуального прибуткового податку для різних категорій осіб диференціюються від 10% до 37%.

Окрім того, у США застосовується індивідуальний альтернативний мінімальний податок, ставки якого встановлено залежно від сімейного стану платників.

На 2021 р. сума звільнення від оподаткування альтернативним мінімальним податком становила 114 600 дол. США для одружених платників податків, які подавали спільну декларацію (половина цієї суми для одружених платників податків, які подають окрему декларацію), і 73 600 дол. США для всіх інших платників податків (окрім маєтків і трастів) [18].

У Німеччині платниками податків прибуткового податку є фізичні особи згідно з присвоєними їм подат-

ковими класами, завдяки чому сімейні працівники мають різні податкові послаблення. Класи привласнюються кожній працюючій у Німеччині людині. Залежно від податкового класу, який присвоєно працівнику, визначається сума заробітної плати, що не підлягає оподаткуванню. Ставку податку для сімей встановлено від 0% до 45% [17; 18].

У Франції для цілей сімейного оподаткування кожна сім'я розглядається як податкова одиниця з урахуванням складу сім'ї [17; 18]. Законодавство передбачає низку можливих варіантів складу домогосподарства: холості, розведені; подружні пари (також до цієї категорії відносяться ті, що живуть за цивільною угодою про солідарність – *pacte civil de solidarité* (PACS), незалежно від статі) з дітьми до 18 років або з іншими утриманцями. До досягнення 21 року (або до 25 років за проходження навчання) діти за бажання можуть залишатися в домогосподарстві батьків; вдови, вдівці; самотні батьки. Під час підрахунку коефіцієнта розміру сім'ї складаються вагові коефіцієнти всіх членів сім'ї. Ставка податку для сімейних доходів коливається в розмірі від 0% до 45%.

У Люксембурзі [17; 18] також подружжя оподатковуються спільно, але окремим особам присвоюється податковий клас. При цьому ставки податку встановлено у фіксованому розмірі (від 0 до 37 456 євро) залежно від суми доходів сімей.

В Ірландії [17; 18] ставки індивідуального прибуткового податку встановлюються для таких осіб: неодружений, удівець; подружні пари або цивільні партнери (один дохід); подружні пари або цивільні партнери (два доходи). Ставку податку встановлено в розмірі від 20% до 40%.

На Мальті [17; 18] ставки індивідуального прибуткового податку встановлюються для таких категорій фізичних осіб: платники податку – резиденти, які знаходяться у шлюбі; платники податків – одинаки (або подружні пари, які віддають перевагу окремому розрахунку); батьки, які опікуються дітьми або виплачують аліменти щодо своєї дитини. Ставки податку коливаються від 0% до 35%.

Окремо, хотілося б відзначити наявність неоподаткованого мінімуму доходів сімей у деяких країнах. Так, у Німеччині такий показник у річному вимірі становить 19 488 євро, у Люксембурзі – 20 000 євро, у Франції – 10 225 євро, на Мальті – 12 700 євро [17].

В Україні нині застосовується показник неоподаткованого мінімуму доходів громадян у розмірі 17 грн, що не відповідає вимогам часу.

Отже, у різних країнах застосовуються відмінні підходи до сімейного оподаткування та встановлюються різні стимули та обмеження. Передусім це стосується суб'єктів оподаткування: у деяких країнах платником виступає подружжя, а в деяких – сім'я, що за досвідом Франції дає змогу кожному члену сім'ї претендувати на можливі преференції. Також слід зауважити про різні ставки податків, якими оподатковуються доходи сімей.

Висновки. Дослідження показало, що в більшості країн світу застосовуються різні підходи до сімейного оподаткування. На основі проведеного аналізу можна виділити такі основні переваги сімейного оподаткування: можливість вибору особами спільного або окремого декларування отриманих доходів (за прикладом Німеччини та США), що дає змогу платникам податку вибрати більш оптимальний варіант оподаткування;

Практика застосування сімейного оподаткування в ЄС

Країна	Підхід до сімейного оподаткування
1	2
Австрія	Окреме оподаткування
Бельгія	Подружня пара (або цивільне подружжя), які живуть разом, повинні подати спільну декларацію, але їхні доходи не враховуються разом (не агрегуються)
Данія	Окреме оподаткування, можливість спільного оподаткування. Члени подружжя мають подати окремі декларації, хоча існують різні елементи спільного оподаткування
Фінляндія	Окреме оподаткування
Франція	Спільне оподаткування. Подружжя подають спільну податкову декларацію
Німеччина	Спільне оподаткування або окреме оподаткування. Для подружніх пар, а також членів цивільного подружжя за умов спільного проживання передбачено як спільне декларування, так і окреме декларування (на вибір)
Греція	Окреме оподаткування. Бланк податкової декларації для подружжя є спільним, однак оцінка доходів членів подружжя здійснюється окремо
Ірландія	Подружні пари та цивільні партнери за умов спільного проживання можуть вибирати спільне або окреме декларування
Італія	Окреме оподаткування. Подача спільної декларації можлива за окремими обставинами
Люксембург	Для одружених осіб передбачено спільне оподаткування. Фізичні особи, які є членами цивільного подружжя, також можуть вибирати спільне декларування доходів за виконання певних умов. Одружені платники податку можуть вибрати окреме декларування доходів
Мальта	Спільне оподаткування або окреме оподаткування. Подружні пари мають право вибору – або спільна оцінка їх доходів, або окрема оцінка згідно з поданою декларацією
Нідерланди	Подружні пари повинні подати спільну декларацію, згідно з якою їхні доходи підлягатимуть спільної оцінці, якщо не було подано звернення про розірвання шлюбу. Неодружені пари також можуть подати спільну декларацію, утім, лише за виконання певних умов
Португалія	Одружені особи оподатковуються окремо, утім, мають право подати спільну податкову декларацію. Винятком є випадки, коли один із членів подружжя є нерезидентом, оскільки тоді можливим є лише окреме оподаткування членів подружжя згідно з поданими кожним із них деклараціями
Іспанія	Спільне або окреме оподаткування подружжя (на вибір останніх)
Швеція	Окреме оподаткування. Подружжя та діти для цілей оподаткування враховуються окремо
Болгарія	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Хорватія	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Кіпр	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Чехія	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Естонія	Окреме оподаткування, можливість спільної подачі податкової декларації. Спільна подача декларації дозволена, якщо обидва члени подружжя є резидентами або якщо, за виконання низки встановлених умов, принаймні один із членів подружжя (чоловік/дружина) є резидентом іншої держави – члена ЄС
Угорщина	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Латвія	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Литва	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Польща	Окреме оподаткування, можливість спільного оподаткування. Подружнім парам та одиноким батькам надається вибір: або пільгове оподаткування спільного доходу подружжя, або окреме оподаткування доходів батьків
Румунія	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Словаччина	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено
Словенія	Окреме оподаткування. Спільне оподаткування подружніх пар не передбачено

Джерело: [13–16]

наявність неоподаткованого мінімуму для доходів сім'ї, що дає змогу реалізувати принцип соціальної справедливості оподаткування; можливість кожному члену сім'ї користуватися податковими пільгами (за прикладом Франції, у якій кожна одружена особа визначається як окрема сім'я); застосування коефіцієнтів до річного доходу (Франція) для зменшення бази оподаткування залежно від кількості дітей.

Разом із тим до недоліків упровадження системи сімейного оподаткування в Україні відносимо: складнощі щодо контролю за реальними доходами фізич-

них осіб (особливо це стосується іноземних доходів); збільшення витрат часу для контролюючих органів під час здійснення податкового контролю за платниками податків, які буде розподілено на декілька класів; необхідність економічного та наукового обґрунтування розміру неоподаткованого мінімуму доходів сім'ї для врахування інтересів держави та платників податків; установлення компенсаторного механізму для зменшення втрат бюджету від запровадження сімейного оподаткування шляхом упровадження прогресивного оподаткування доходів в Україні.

Отже, застосування сімейного оподаткування в Україні може бути доцільним із погляду вирівнювання соціальної справедливості. Також позитивним аспектом є можливе збільшення кількості створених сімей та сприяння збільшенню народжуваності та вирішенню демографічної кризи в Україні.

Але ефективна реалізація системи сімейного оподаткування може відбуватися лише за умови встановлення економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів сім'ї; шкали диференціації ставок податку на доходи фізичних осіб для сім'ї; визначення суми доходів, які будуть входити до складу бази оподаткування сім'ї; суми витрат, які будуть входити до

складу податкової знижки та зменшувати базу оподаткування; класів платників податків або коефіцієнтів для зменшення бази оподаткування залежно від вибраної моделі сімейного оподаткування.

Таким чином, в умовах сьогодення викликає сумніви доцільність запровадження системи сімейного оподаткування в Україні в тій формі, що застосовується в провідних країнах світу, оскільки в Україні наразі не побудована ефективна система податкового адміністрування та контролю за доходами громадян, також є складнощі у здійсненні моніторингу осіб, які відносяться до малозабезпечених осіб чи малозабезпечених сімей.

Список використаних джерел:

1. Волощук Р.Є. Перспективи впровадження сімейного оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 31. С. 596–604.
2. Юрій С.І., Кізіма Т.О. Оподаткування доходів сім'ї: сутність та необхідність запровадження в Україні. *Регіональна економіка*. 2010. № 3. С. 165–171.
3. Райнова Л.Б. Система оподаткування доходів фізичних осіб та їх особливості. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 11. С. 132–137.
4. Напрями посилення соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні / П.К. Бечко, Л.В. Барабаш, С.А. Власюк, Н.В. Бондаренко. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 26. С. 452–461.
5. Задорожня Л.А. Компаративний аналіз баз оподаткування персонального прибуткового податку у ЄС та Україні. *Економіст*. 2016. № 11(361). С. 26–32.
6. Іванюк В.Е. Податкові переваги при оподаткуванні доходів фізичних осіб: орієнтири удосконалення. *Вісник АПСВТ*. 2018. № 4. С. 52–66.
7. James A. Taxation of the Family. In book: *The New Palgrave Dictionary of Economics*. 2008. P. 1–7. URL: https://www.researchgate.net/publication/311895269_Taxation_of_the_Family (дата звернення: 14.01.2022).
8. Pavlova M. Tax Impact on Household Income. *Economics and Business*. 2016. № 29(1). URL: https://www.researchgate.net/publication/307888422_Tax_Impact_on_Household_Income (дата звернення: 14.01.2022).
9. Carlson A. Toward a Theory of Family Taxation: Comparative perspectives. In book: *The New Citizenship of the Family*. 2017. P. 116–132. URL: https://www.researchgate.net/publication/329648172_Toward_a_Theory_of_Family_Taxation_Comparative_perspectives (дата звернення: 14.01.2022).
10. Aaps P., Rees R. Optimal family taxation and income inequality. *International Tax and Public Finance*. 2018. № 25(2). URL: https://www.researchgate.net/publication/324385103_Optimal_family_taxation_and_income_inequality (дата звернення: 14.01.2022).
11. Arnstein Aassve A., Pazienza M.-G., Rapallini C. Does Italy need family income taxation? URL: https://www.researchgate.net/publication/5127583_Does_Italy_need_family_income_taxation (дата звернення: 14.01.2022).
12. Guide to French Income Tax. URL: <https://www.french-property.com/guides/france/finance-taxation/taxation/calculation-tax-liability/rates> (дата звернення: 14.01.2022).
13. Countries with the Highest Single and Family Income Tax Rates. URL: <https://www.investopedia.com/taxes/countries-highest-income-taxes/> (дата звернення: 14.01.2022).
14. Соколовська А.М., Райнова Л.Б. Соціальна справедливість в оподаткуванні доходів і майна фізичних осіб. *Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції*: колективна монографія: у 2-х т. / за заг. ред. О.В. Шлапака, Т.І. Єфименко. Київ: Акад. фін. управління, 2014. Т. 1. С. 194–205.
15. Tax Relief for Families in Europe. URL: <https://taxfoundation.org/tax-relief-for-families-europe-2020/> (дата звернення: 14.01.2022).
16. International Tax Highlights 2018. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/en.html> (дата звернення: 14.01.2022).
17. Income taxes abroad. URL: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_en.htm (дата звернення: 14.01.2022).
18. PWC. Worldwide Tax Summaries. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/> (дата звернення: 14.01.2022).

References:

1. Voloshchuk R.E. (2019) Perspectives of introduction of family taxation of incomes of physical persons in Ukraine. *Market infrastructure*, no. 31, pp. 596–604.
2. Yuriy S.I., Kizima T.O. (2010) Opodatkuvannya dokhodiv sim'yi: sutnist' ta neobkhdnist' zaprovadzhennya v Ukraini [Taxation of family income: the essence and necessity of introduction in Ukraine]. *Regional economy*, no. 3, pp. 165–171.
3. Raynova L.B. (2017) Systema opodatkuvannya dokhodiv fizychnykh osob ta yikh osoblyvosti [System of taxation of incomes of physical persons and their features]. *Formation of market relations in Ukraine*, no. 11, pp. 132–137.
4. Bechko P.K., Barabash L.V., Vlasjuk S.A., Bondarenko N.V. (2018) Napryamy posylennya sotsial'noyi spryamovanosti opodatkuvannya dokhodiv fizychnykh osob v Ukraini [Directions of strengthening the social orientation of personal income taxation in Ukraine]. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, no. 26, pp. 452–461.

5. Zadorozhnyia L.A. (2016) Komparatyvnyy analiz baz opodatkovannya personal'noho prybutkovoho podatku u YES ta Ukrayini [Comparative analysis of personal income tax bases in the EU and Ukraine] *Economist*, no. 11(361), pp. 26–32.
6. Ivanyuk V.E. (2018) Podatkovi preferentsiyi pry opodatkuvanni dokhodiv fizychnykh osib: oryentyry udoskonalennya [Tax preferences in the taxation of income of individuals: guidelines for improvement]. *Visnyk APSVT*, no. 4, pp. 52–66.
7. James A. (2008) Taxation of the Family / *In book: The New Palgrave Dictionary of Economics*, 1–7. Available at: https://www.researchgate.net/publication/311895269_Taxation_of_the_Family (accessed 14 January 2022).
8. Pavlova M. (2016) Tax Impact on Household Income. *Economics and Business*, no. 29(1). Available at: https://www.researchgate.net/publication/307888422_Tax_Impact_on_Household_Income (accessed 14 January 2022).
9. Carlson A. (2017) Toward a Theory of Family Taxation: Comparative perspectives. *In book: The New Citizenship of the Family*, pp. 116–132. Available at: https://www.researchgate.net/publication/329648172_Toward_a_Theory_of_Family_Taxation_Comparative_perspectives (accessed 14 January 2022).
10. Aaps P., Rees R. (2018) Optimal family taxation and income inequality. *International Tax and Public Finance*, no. 25(2). Available at: https://www.researchgate.net/publication/324385103_Optimal_family_taxation_and_income_inequality (accessed 14 January 2022).
11. Arnstein Aassve A., Paziienza M.-G., Rapallini C. (2007) Does Italy need family income taxation? Available at: https://www.researchgate.net/publication/5127583_Does_Italy_need_family_income_taxation (accessed 14 January 2022).
12. Guide to French Income Tax (2021). Available at: <https://www.french-property.com/guides/france/finance-taxation/taxation/calculation-tax-liability/rates> (accessed 14 January 2022).
13. Countries with the Highest Single and Family Income Tax Rates (2021). Available at: <https://www.investopedia.com/taxes/countries-highest-income-taxes/> (accessed 14 January 2022).
14. Sokolovskaya A.M., Raynova L.B. (2014) Sotsial'na spravedlyvist' v opodatkuvanni dokhodiv i mayna fizychnykh osib [Social justice in the taxation of income and property of individuals]. *Modernization of the financial system of Ukraine in the process of European integration: col. monograph in 2 t.* Kyiv: DNNU "Acad. Finn. management», vol. 1, pp. 194–205.
15. Tax Relief for Families in Europe (2020). Available at: <https://taxfoundation.org/tax-relief-for-families-europe-2020/> (accessed 14 January 2022).
16. International Tax Highlights 2018. Deloitte (2018). Available at: <https://www2.deloitte.com/ua/en>. (accessed 14 January 2022).
17. Income taxes abroad (2021). Available at: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_en.htm (accessed 14 January 2022).
18. PWC. Worldwide Tax Summaries (2021). Available at: <https://taxsummaries.pwc.com/> (accessed 14 January 2022).